

Дар'я ПОГРІБНА
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри психології
Національного транспортного університету, м. Київ

ORCID: 0000-0001-6333-8576
Email: dariavladyslavivna@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ «НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕНІЮ» ТА ЇЇ РОЛЬ В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Анотація. У статті здійснюється дослідження ролі філософсько-історичної концепції «національного генію». В українському суспільстві спостерігається відсутність консолідації, тому історія процесів українського державотворення та націостановлення характеризується нестабільністю та переривчастістю. Поява непересічних особистостей, яких можна визначити як «національних геніїв» сприятиме появі нових ціннісних домінант та конструктивній активізації українського суспільства. Автор аналізує поняття «геній» у межах історико-культурологічного та філософсько-історичного дискурсів. У межах історико-культурологічного дискурсу термін «геній» визначається у співставленні з поняттями «здібності», «обдарованість», «талант» і є вищим рівнем розвитку обдарованості. Проте універсальною характеристикою геніальності, як в межах історико-культурологічного, так і в межах філософсько-історичного дискурсу є вміння створювати нові ціннісні домінанти та впливати на сучасників, долаючи їхню пасивну інертність та прив'язаність до старих форм суспільної організації. В українському філософсько-історичному дискурсі поняття «геній» набуває значення «національного генію». Головним завданням «національного генію» є не лише стати пророком та носієм національної ідеї, а також створити нові ціннісні орієнтири для українського суспільства, які в подальшому призведуть до конструктивних трансформацій української нації. «Національним генієм» України може стати не лише ідеолог, поет чи літератор, але і професійний науковець, військово-політичний діяч чи управлінець. Актуальність концепції «національного генію» для сучасної української нації полягає в необхідності консолідації та виходу українського суспільства з військово-політичної кризи.

Ключові слова: геній, концепт «геніальності», філософсько-історичний дискурс, історико-культурологічний дискурс, ціннісні домінанти, теорія нації, націотворчі процеси.

Daria POHRIBNA
PhD in Philosophy, Associate Professor,
Department of Psychology,
National Transport University, Kyiv, Ukraine

THE PHILOSOPHICAL AND HISTORICAL CONCEPT OF THE “NATIONAL GENIUS” AND ITS ROLE IN THE HISTORY OF THE FORMATION OF THE UKRAINIAN NATION

Abstract. The article explores the role of the philosophical and historical concept of the “national genius.” In Ukrainian society, a lack of consolidation is observed; therefore, the history of state-building and nation-forming processes is characterized by instability and discontinuity. The emergence of exceptional personalities that can be defined as “national geniuses” contributes to the formation of new value dominants and the constructive activation of Ukrainian society. The author analyzes the concept of “genius” within historical-cultural and philosophical-historical discourses. Within the historical-cultural discourse, the term “genius” is considered in correlation with the notions of “ability,” “giftedness,” and “talent,” representing the highest level of their development. However, the universal feature of genius—both in historical-cultural and philosophical-historical contexts—is the capacity to create new value dominants and influence contemporaries by overcoming their passive inertia and attachment to outdated forms of social organization. In the Ukrainian philosophical-historical discourse, the concept of “genius” acquires the meaning of “national genius.” The main mission of the “national genius” is not only to become a prophet and bearer of the national idea but also to establish new value orientations for Ukrainian society, which will lead to constructive transformations of the Ukrainian nation. The “national genius” of Ukraine can be represented not only by an ideologist, poet, or writer, but also by a professional scholar, military-political leader, or statesman. The relevance of the concept

of the "national genius" for modern Ukrainian nationhood lies in the need for consolidation and the overcoming of the current military-political crisis.

Key words: *genius, concept of genius, philosophical and historical discourse, historical and cultural discourse, dominant values, theory of nation, nation-building processes.*

Постановка проблеми. Протягом століть українці неодноразово здобували державність, проте втрачали її внаслідок військово-політичної та соціокультурної кризи. Однією з причин невдалих спроб розбудови держави у минулому та суспільно-політичної кризи України в сучасності є відсутність консолідації в межах українського суспільства, яка спостерігається навіть під час зовнішньої військово-політичної агресії. Одним зі шляхів вирішення проблеми політичного та культурного роз'єднання українського суспільства, на думку автора, може стати поява непересічної особистості, носія національної ідеї, здатного консолідувати українську націю. Із цією метою автор пропонує розглянути концепцію «національного генію» як найбільш ефективну для українського націостворення та визначити її місце в українських націотворчих процесах.

Аналіз наукових публікацій. Сутність поняття «національного генію» можливо визначити лише через звернення до проблеми геніальності в межах історії культури, яка згодом отримала подальше дослідження в межах філософії історії. Відповідно першою групою першоджерел, проаналізованих автором у даному дослідженні, є твори мислителів, які аналізують поняття «геній» в історико-культурному контексті. Зокрема автор спирається на концепції Л. да Вінчі, Ф. Гальтона, Ч. Ломброзо, А. Шопенгауера, О. Оніщенко, Н. Білокопитової, О. Олександрова, В. Рибалки та ін., де подаються базові характеристики геніальності та визначається її відмінність від обдарованості і таланту.

Другою групою першоджерел виступають роботи, які розширюють зміст концепту «геніальності» та дають можливість аналізувати поняття «геній» в межах філософсько-історичного дискурсу, зокрема роботи О. Олександрова, О. Лещинської, О. Васильченко та ін.

Під час аналізу поняття «національний геній», яке розглядається саме в межах українського філософсько-історичного дискурсу, автор звертається до робіт українських філософів та націологів, зокрема Ю. Вассіяна та Є. Маланюка, а також дослідників їхнього творчого доробку.

Нааявна історіографічна та джерельна база допомагає ширше поглянути на роль непересічних особистостей в українській історії та визначити роль «національного генію» в сучасності.

Метою статті є виклад філософсько-історичної концепції «національного генію» та визначення її ролі в історії становлення української нації.

Для досягнення окресленої мети необхідно виокремити такі завдання:

Проаналізувати поняття «геніальності» в історико-культурному та філософсько-історичному дискурсах;

Визначити поняття «національного генію» та здійснити його рецепцію до українського філософсько-історичного дискурсу;

Обґрунтувати роль концепції «національного генію» для історії становлення української нації та визначити її актуальність для сучасності.

Виклад основного матеріалу. Поняття «геній» та «геніальність» є об'єктом дослідження багатьох наук – філософії, історії, культурології, мистецтвознавства. Проблематика геніальності піднімається в творах багатьох мислителів, починаючи з античних часів, коли геніальність вважалася внутрішньою духовною характеристикою людини, та Середньовіччя, коли геніальність тлумачиться як божий дар. У подальшому дослідження феномену геніальності набуває наукового характеру та пов'язується з поняттями «здібності», «обдарованість», «талант».

Вагомий внесок у дослідження геніальності в межах світового та вітчизняного історико-філософського та історико-культурного дискурсів внесли І. Кант, А. Шопенгауер, Ч. Ломброзо, Ф. Гальтон, Р. Барта, А. Анастасі, О. Оніщенко та інші представники гуманітарних наук минулого й сучасності. У деяких аспектах дослідники мають різні точки зору на проблему походження геніальності, зокрема пошук спільних рис із божевіллям (Ч. Ломброзо); дихотомії спадковості та виховання (Л. да Вінчі, Ф. Гальтон, О. Лещинська); ототожнення з творчою продуктивністю, коли це «...людина, яка в будь-якій галузі діяльності здатна показати результати, які значно перевищують середні показники» [11, с. 473]; визначення можливості переходу від обдарованості до таланту та геніальності (О. Олександров, В. Рибалка) та інших проблемних питань.

Проте спільним підсумком всіх досліджень щодо природи геніальності є теза про унікальність та універсальність геніальної особистості: «...оскільки саме геніальність прокладає нові шляхи для розуміння світобудови, устрою суспільного життя, науки, культури, людини як особистості» [1, с. 105]. Особистість, яка визнається геніальною, розкривається в усіх її аспектах, тобто мова йде не лише про послідовний розвиток вроджених задатків та набутих здібностей, але про здатність випередити свій час і залишити свій слід в історії: «Мірилом творчої потужності та непорушної єдності всіх народів була людська геніальність. Кожен пам'ятав і шанував своїх геніїв, оскільки саме креативні генії створювали абсолютно нову реальність...» [1, с. 105].

В історико-культурному дискурсі поняття «генію» та «геніальності» розглядаються здебільшого в контексті формування та розвитку особистості художника, митця. Це відбувається в контексті його порівняння з поняттями «здібності», «обдарованість», «талант». Культурологи О. Оніщенко та О. Лещинська, Н. Білокопитова визначають геніальність не лише

як успішну реалізацію мистецьких здібностей, але й як передумову створення принципово нових ціннісних домінант та орієнтирів: «Геній – це найвищий ступінь розвитку таланту. Творчість геніальної людини надає суспільству історичне і обов'язково позитивне значення. Відмінність генія від таланту полягає не так у мірі обдарованості особистості, як у тому, що геній створює епоху у сфері своєї діяльності» [1, с. 105]. «Якщо творчість талановитого митця може визнаватися як явище в національному аспекті, то геніальний митець створює загальнолюдські цінності, що, долаючи національні межі, засвідчують інтелектуальні та естетико-художні цивілізаційні надбання» [10, с. 82]. «Талановиті люди відрізняються від геніальних величчю і суспільною значущістю проблем, які вони розв'язують. Геній – дуже рідкісне явище. Виражаючи потреби суспільства, він творить самостійно й оригінально, шукаючи відповіді на такі питання, яких інші люди часто й не помічають. Своєю діяльністю геній сприяє прогресивному розвитку всього суспільства» [9, с. 102].

Отже, природа генію не вичерпується виключно однією сферою, а реалізація геніальності передбачає створення принципово-нового соціокультурного простору, яке починається з діяльності генія: «Геніальність щоразу проривається за межі матерії, виходить у простір недосказаного й недомовленого» [7, с. 20].

Проте мова тут іде не лише про реалізацію індивідуальної траєкторії генію як окремої особистості, але і про створення нової реальності для всього суспільства. Сутність геніальності полягає не лише у вмінні бачити світ принципово по-новому, але і дати своє бачення іншим людям: «...генія відрізняє не лише специфічна здатність до пізнання ідей або речей, незалежна від закону достатньої підстави, а й набуте мистецтво робити доступним своє бачення того, що існує, іншим людям: митець змушує дивитися на світ його очима» [12].

Отже, в історико-культурологічному контексті геніальна особистість є особистістю, здатною явити світу нові ідеї та запропонувати нове бачення. Проте дана інтенція зберігається і при реалізації концепту «геніальності» також у філософсько-історичному дискурсі, тобто геніальна особистість може проявити себе не лише як митець, але і в інших сферах: «Поняття художнього генія стало вихідним для поняття генія взагалі (релігійного, наукового, політичного, військового)» [8, с. 140].

У межах філософсько-історичних концепцій неодноразово підкреслюється роль особистості як рушійної сили історії, що, на нашу думку, можна пов'язати з реалізацією концепту «геніальність» в динаміці розвитку історичного процесу в контексті створення нових ціннісних домінант без радикального порушення старого: «Геніям властива надзвичайна творча активність, бережливе ставлення до культурних надбань минулого і водночас – рішуче подолання застарілих поглядів і традицій. Вони швидше за інших людей усвідомлюють найактуальніші про-

блеми свого часу і силою свого розуму знаходять нові шляхи їхнього розв'язання» [9, с. 102].

«Геній історії» є здатним змінити історію не лише за допомогою введення радикально нових, незрозумілих сучасникам, ціннісних домінант, але і вмінням вплинути на сучасників, дати відповідь на нереалізовані запити суспільства, об'єднати та поєднати за собою шляхом змін та новацій: «...творчий геній – це кожна (будь-яка) людина, що привнесла в життя щось нове і тим самим вплинула на інших, що само собою міняє світ» [2, с. 6]. Отже, «геній» це не лише художник чи митець, це видатна людина, здатна змінити хід історії і сформувати нову соціокультурну реальність.

У межах українського філософсько-історичного дискурсу поняття «геній» доцільно конкретизувати в контексті теорії нації, адже націотворчі процеси на українських землях у більшій мірі пов'язані з діяльністю конкретних історичних особистостей – Б. Хмельницького, Т. Шевченка, М. Грушевського, С. Петлюри, Є. Коновальця, С. Бандери, Л. Лук'яненка та інших активних представників українського націотавновлення. Внесок, зроблений поетами, науковцями, військовими та політичними діячами до процесу становлення української нації, оцінюється не лише як підтримка національної боротьби, а й як формування нового світогляду, ствердження нових ціннісних домінант, які об'єднали та активізували український народ до процесів націотавновлення.

Такою особистістю, на думку Ю. Вассіяна, був Т. Шевченко: «Національність Шевченка у світлі поглибленої аналізи тотожна з оригінальним актом духової історії, в якому українське життя прийняло скріплені вирази національної свідомості» [5, с. 284]. «Геніальність» Т. Шевченка визнає і відомий дослідник та літератор Є. Маланюк: «Насамперед Т. Шевченкові вдалося «вдихнути історичне життя в завмерлий національний організм». Сам він при цьому повністю осягає «національно-державну» свідомість у «геніальній формулі» про «свою хату»» [6, с. 155].

У даному випадку Т. Шевченко не визнається в якості поета світового рівня, навпаки, Ю. Вассіяна визначає, що «Український національний геній залишився неприступним для світу з боку своєї істотної величчю» та що «...Шевченко ввійшов до світової літератури і не зайняв там ніякого місця» [4, с. 285]. Проте причина цієї «незрозумілості світу» полягає саме у «національності» генія поета: «...описаний внутрішній спогляд на індивідуальність поета замкнений для кожного, хто органічно не зв'язаний з ґрунтом українського життя, що видало поета, і долею не бере в ньому участі» [4, с. 285]. Думку про «національність» українського генія як творця підтверджується також Є. Маланюком, який: «...осмислюючи кризу європейського мистецтва, витлумачує органічний, іманентний зв'язок між неспустошеною особистістю та її національним буттям, позбуваючись якого, людина позбувається власної сутності, людяності.»... і для якого творець «...є «відкривачем» сенсу («правди») життя,

людиною, що «прозріває» й «відчуває» ентелехію буття» [6, с. 154].

Обґрунтовуючи пріоритетність ролі «національних геніїв» для процесу українського націоставовлення в межах українського філософсько-історичного дискурсу, доцільно зазначити, що українські дослідники відводять їм роль «пророків» ідей, які оформлюються і висловлюються під час проходження життєвого шляху генія і впливають на пасивний інертний український народ.

Проте в межах філософсько-історичного дискурсу доцільно визначити декілька підходів щодо даної проблематики, але які не взаємо виключають, а скоріше доповнюють один одного.

Є. Маланюк визначає в якості національних геніїв саме представників культури, які є творцями «... «безсмертних і вічних» ідей, передусім мистецьких, котрі визначають внутрішню екзистенцію будь-якої культури та матеріалізація котрих творить історію» [6, с. 155]. На думку мислителя, ідея державності та нації якраз в межах культурного виміру: «Інтелекти – мислителі та митці – є справжніми «творцями життя», оскільки є апостолами та пророками ідей» [5, с. 155].

Проте концепція «національного генія» Ю. Вассіяна отримує дещо ширше тлумачення. На думку мислителя, «пророками» національної ідеї можуть стати не лише поети та митці, як Тарас Шевченко, але і військово-політичні діячі, як історична постать Богдана Хмельницького чи сучасники мислителя Симон Петлюра та Євген Коновалець. У опублікованому часописі доповіді «В Річницю...» Ю. Вассіяна називає згаданих українських історичних військових діячів «два дорогі скрижалі», які «...жили щоденним хлібом рідного духа, а цей давав силу писати на скрижалях їхнього життя спільну заповідь» [3, с. 143]. І не зважаючи на трагічне вбивство обох «національних геніїв» ворожою рукою, «...заповідь обох великих не наказує вмирати, але кличе віддано жити, життя творити і духа багатити» [3, с. 143]. Отже, непересічні особистості, «генії української історії», «пророки української національної ідеї» можуть сформуватися та реалізуватися не лише в мистецтві та науці, але і у військово-політичній площині, що, на думку автора, є необхідною передумовою для перемоги сучасної української нації над ворогом.

Обидва дослідники вбачали причини історичних поразок України саме у відсутності національної ідеї, «котру не змогла сформулювати тодішня інтелігенція» [6, с. 157], і яка так і не змогла чітко сформуватися та оформитися в якості чіткого вектору реалізації державницьких прагнень. Причиною цієї деструкції, на думку українських націологів, є негативна характеристика пересічного українця, миролюбність і стриманість якого в межах українського філософсько-історичного дискурсу сприймається як соціальна пасивність та інертність: «У справі творення «нового українця» були корисними як позитивні зразки, так і антиприкладі – прив'язування дійсних чи гаданих історичних невдач до образу українського як до чогось

занадто м'якого, миролюбного, пасивного і позбавленого творчості» [5, с. 17].

Навіть здобуття державності, що мало місце за часів Гетьманщини чи Національно-Демократичної революції, не стало свідченням формування ціннісних домінант, які стали б передумовою для націотворчих процесів, адже провідники України не змогли: «...«вдихнути душу національній культурі», «створити привабливо-прекрасну Легенду України», запалити народ «вогнем національної релігії», надихнути його «жадобою національного життя», показати народові справжню українську історію» [6, с. 157].

Отже, «національний геній» України повинен не лише бути пророком та вміти випередити свій час, але бути таким, щоб «...належав до справжньої духовної еліти, до типу... «Великої Людини», «Великої Особистості», котра долає аморфність і забезпечує життєвість кожного організму та організації, в тому числі національних. При цьому така людина, лідер, «випромінюючи свою власну моральну енергію, мусить відчувати постійний приплив енергії оточення» [6, с. 157].

Подолати пасивність та відсутність згуртованості українського народу, яка спостерігається навіть у кризові періоди, може лише та історична особистість, яка не просто виступає типовим «носієм» ціннісних домінант українського світогляду та є здатною відповідати на актуальні запити та потреби українців. Це повинна бути людина, яка своїм життям та творчістю буде здатна створити нову соціокультурну реальність для своїх сучасників та активізувати їх на конструктивні дії.

Саме тому, на думку автора, в межах українського філософсько-історичного дискурсу доцільно використати саме термін «національний геній». І хоча «українські генії» можуть не бути відомими світу, проте вони є здатними повністю змінити українську соціокультурну дійсність та стати провідниками націотворчих процесів. Це можуть бути художники, поети та літератори, науковці, військові діячі чи просто управлінці, проте поняття «національний геній» України включає в себе універсальність, відкритість, здатність створювати та транслювати нові ціннісні домінанти та активізувати членів українського суспільства на конструктивні націотворчі дії. Геній – це найвищий розвиток можливостей особистості: «Талановитість, професійність, вражаюча працездатність, емоційність, спостережливість та багато інших рис, що вирізняють генія, трапляються і в інших людей. Однак геніальність – це найскладніше злиття всіх тих чинників, які частково властиві багатьом. Їхній синтез і дає сплеск, що є підсумованим і принципово новим вираженням усіх кращих властивостей, набутих людством упродовж усієї історії його розвитку» [10, с. 83]. «Національний геній» України – це синтез найвищого рівня всіх духовних можливостей українського суспільства, народження нового буття української нації, довгоочікувана відповідь на прагнення до єднання та історичної реалізації України, яка буде здійснена за умови подолання всіх кризових та деструктивних

тенденцій і ефективного використання матеріально-ресурсного та духовного потенціалу.

Висновки і пропозиції. У результаті аналізу концепту «геніальності» в межах історико-культурологічного та філософсько-історичного дискурсу автором було визначено, що базові характеристики геніальності є характерними не лише для мистецтва, але і для будь-якої сфери реалізації, і будь-які геніальні особистості здатні сформувати ціннісні домінанти актуальної епохи та докорінно змінити історичний процес.

Подальший аналіз концепту «геніальності» в контексті українського філософсько-історичного дискурсу виявив доцільність трансформації поняття «генія» в загальному значенні у поняття «національний геній», яке є більш функціональним в межах проблематики українського націостановлення.

Основним результатом дослідження стало виявлення безпосереднього взаємозв'язку між «національним генієм» та конструктивними суспільними зрушеннями в історії української нації.

За допомогою компаративного співставлення концепцій Ю. Вассіяна та Є. Маланюка автор продемонстрував, що геніальність «специфічно українського митця» та геніальність «українського діяча в цілому» мають спільні характеристики та призначення, а саме – створювати ціннісні домінанти як якісні характеристики нової соціокультурної реальності та активізувати українське суспільство на конструктивні дії суспільно-історичного значення.

Актуальність дослідження поняття «національного генія» полягає в обґрунтуванні практичності та функціональності даного конструкту. Перед сучасним українським суспільством необхідно поставити задачу виплекати свого «національного генія», здатного ліквідувати кризові тенденції в українському суспільстві та очолити боротьбу проти військово-політичної агресії. Пошук шляхів формування, навчання та виховання особистостей, які б у подальшому змогли б досягнути рівня «національного генія», повинен стати пріоритетною задачею вітчизняних досліджень у галузі філософії, історії, культурології та педагогіки.

1. Білокопитова Н., Білокопитов В. Філософія геніальності: міждисциплінарний та інтеркультурний підхід. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2024. Вип. 2(33). С. 105–112.
2. Васильченко О. Обдарованість як багатогранне явище сьогодення. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/16/visnuk_16.pdf.
3. Вассиян Ю. В Річницю... *Твори: у 2 т. Т. 1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси*. Торонто: Євшан-зілля, 1972. С. 136–160.
4. Вассиян Ю.І. Назад до Шевченка. *Твори: у 2 т. Т. 1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси*. Торонто: Євшан-зілля, 1972. С. 273–286.
5. Загребельний І. Філософ в стані ідеологів. *Рефлексії: Вибрані твори*. Київ: Українська видавнича справа, 2021. С. 7–25.
6. Іванишин П. Основні концепти націософської інтерпретації Євгена Маланюка: есеїстичний дис-

курс. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2021. Вип. 49. С. 151–161.

7. Карповець М. Філософська рецепція геніальності як антропологічного феномену. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 16. С. 17–23. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6277/1/3.pdf.pdf>.
8. Коваленко О.А. Філософський підхід до визначення сутності поняття «обдарованість». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / ред. кол.: Т. І. Суценок (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2011. Вип. 20(73). С. 137–142.*
9. Лещинська О.А. Психологія творчості та винахідництва: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2022. 216 с.
10. Оніщенко О.І. Історія та теорія художньої творчості: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2023. 284 с.
11. Anastasi A. *Differential Psychology*. New York: The Macmillan Company, 1949. 600 p. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.187455/page/n1/mode/2up>.
12. Schopenhauer A. *The World As Will And Idea*. Vol. II. London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., 1909. URL: <https://www.gutenberg.org/files/40097/40097-h/40097-h.html#toc17>.

References

1. Bilokopytova N., Bilokopytov V. (2024). *Filosofiiia genialnosti: mizhdystsyplinarnyi ta interkulturnyi pidkhdid* [Philosophy of Genius: An Interdisciplinary and Intercultural Approach]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy*. # 2(33). Pp. 105–112. (in Ukrainian).
2. Vasylychenko O. (n.d.). *Obdarovanist yak bahatohranne yavyshe sohodennia* [Giftedness as a Multifaceted Phenomenon of the Present]. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/16/visnuk_16.pdf (in Ukrainian).
3. Vassyian J.I. (1972). *V Richnytsiu... [On the Anniversary...]*. *Tvory: u 2 t., Vol. 1: Stepovyi sfinks. Suspilno-filosofichni narysy* [The Steppe Sphinx: Socio-Philosophical Essays]. Toronto: Yevshan-zillia. Pp. 136–160. (in Ukrainian).
4. Vassyian J.I. (1972). *Nazad do Shevchenka* [Back to Shevchenko]. *Tvory: u 2 t. Vol. 1: Stepovyi sfinks. Suspilno-filosofichni narysy* [The Steppe Sphinx: Socio-Philosophical Essays]. Toronto: Yevshan-zillia. Pp. 273–286. (in Ukrainian).
5. Zahrebelnyi I. (2021). *Filosof v stani ideolohiv* [A Philosopher among Ideologists]. *Refleksii: Vybrani tvory*. Kyiv: Ukrainka vydavnycha sprava. Pp. 7–25. (in Ukrainian).
6. Ivanyshyn P. (2021). *Osnovni kontsepty natsiosofskoi interpretatsii Yevhena Malaniuka: eseistychnyi dyskurs* [The Main Concepts of the Nation-State Interpretation of Yevhen Malaniuk: An Essayistic Discourse]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria: Zhurnalistyka*. #49. Pp. 151–161. (in Ukrainian).
7. Karpovets M. (2014). *Filosofska retseptsiiia genialnosti yak antropohichnoho fenomenu*. [Philosophical Reception of Genius as an Anthropological Phenome-